

VAI TRÒ CỦA BÀI GIẢNG TRONG ĐỔI MỚI PHƯƠNG PHÁP DẠY VÀ HỌC

(Hưởng ứng cuộc vận động học tập và làm theo tấm gương đạo đức Hồ Chí Minh)

PGS.TS. Phan Quang Thế

Phó Hiệu trưởng

Trường Đại học Kỹ thuật Công nghiệp Thái Nguyên

Trường học của Bác Hồ kính yêu của chúng ta ở đâu? Câu trả lời không thể không làm chúng ta phải suy nghĩ. Tất cả bàn ghế, thầy, bạn, sách vở, giấy, bút chì chỉ nằm gọn trong bàn tay của Bác mà thôi. “Hồi ấy Bác làm bồi tầu, là người quét tuyết ở Anh đi làm phụ bếp. Làm việc từ sáng đến tối, suốt ngày không được cầm đến tờ báo mà xem. Đến đêm mới hết việc, mới được đọc sách, đọc báo. Ban ngày muốn học chỉ có một cách là viết chữ lên mảnh da tay này. Cứ mỗi buổi sáng viết mấy chữ, rồi đi cọ sần tầu, cọ thùng, đánh nồi, rửa bát, băm thịt, băm rau, vừa làm vừa nhìn vào da bàn tay mà học. Hết ngày, người thì mồ hôi đầm đìa, chữ cũng mờ đi, cuối buổi đi tắm mới xóa được chữ ấy đi. Coi như đã thuộc. Sáng mai lại ghi chữ mới” - Chủ tịch Hồ Chí Minh một huyền thoại kỳ vĩ – Nhà xuất bản Hồng Đức 2008. Trường học của một vĩ nhân được UNESCO phong tặng đồng thời hai danh hiệu: Anh hùng giải phóng dân tộc và Danh nhân văn hóa thế giới là như thế đấy.

Khi sinh viên không thành công trong học tập, thì điều đầu tiên là phải tự trách mình và tìm cách điều chỉnh hay nói cách khác là “học từ thất bại” chứ không phải tìm cách đổ lỗi cho những điều kiện khách quan bên ngoài và Nhà trường. Dù rằng sinh viên ngày nay phải chịu rất nhiều áp lực về học tập, thì các em vẫn đang sống trong những điều kiện thuận lợi gấp trăm ngàn lần ngày Bác Hồ ra đi tìm đường cứu nước. Ngày nay, khối lượng kiến thức của nhân loại hàng ngày tăng theo hàm số mũ, nên để tiếp cận với khoa học, kỹ thuật hiện đại sinh viên không thể chỉ trông chờ vào những thông tin ghi được trên lớp mà phải biết cách tự học. Phải biết học từ người thầy giáo vĩ đại nhất đó là sách, vở và các nguồn tài liệu điện tử. Sau đó, phải tự tìm ra con đường tự học tốt nhất cho chính bản thân mình. Công việc này không ai có thể làm hộ được ngoài chính bản thân các em. Không phải đổ mồ hôi, nước mắt mà thành công, thì cái thành công đó không bao giờ bền vững. Chỉ có tự mình làm thì đó mới là của mình, theo mình suốt cuộc đời và mang lại hạnh phúc cho chính mình và gia đình mình. Vì thế, điều kiện đầu tiên để có thể đổi mới phương pháp học tập của sinh viên là sinh viên phải say mê học tập và có trách nhiệm với công việc học tập của mình. Tuy nhiên, nếu để sinh viên, đặc biệt là những sinh viên có học lực trung bình và yếu, bơi trong kho tàng tài liệu học tập để tìm ra con đường đi đúng cho mình sẽ tốn rất nhiều thời gian và công sức. **Các em cần có một tài liệu học tập để làm chỗ dựa ngay cả khi không có thầy cô giáo ở bên, đó chính là bài giảng của học phần.** Viết bài giảng để sinh viên tự học, tự tìm ra và hiểu được những vấn đề cốt yếu của học phần chính là sự giúp đỡ rất to lớn của các thầy cô giáo đối với sinh viên đồng thời thể hiện trách nhiệm của chúng ta đối với sự phát triển của xã hội.

Về phía các thầy cô giáo, đổi mới phương pháp giảng dạy là một khái niệm còn nhiều tranh cãi. Ở trường ta dạy học ngày nay kiến thức thì nhiều, thời gian lên lớp có lại nhưng không vì thế mà chúng ta chiếu cho thật nhanh, cho hết những phần đã chuẩn bị, có thể rất ô mồm và không có trọng tâm cho sinh viên và nói một câu nhẹ

tên là “Các em tự học là chính” hoặc bớt xén nội dung của chương trình. Vấn đề mà chúng ta cần quan tâm ở đây phải là: **Giảng những gì trên lớp?** và **bài giảng phát cho sinh viên, sinh viên tự đọc, phải tự hiểu được.**

Giảng những gì trên lớp? Đây là một câu hỏi mà mỗi thầy cô giáo, đặc biệt là những thầy cô giáo trẻ phải luôn tự hỏi mình và tự tìm câu trả lời. Đây là một quá trình lâu dài, bền bỉ và không bao giờ có điểm kết thúc bởi vì đối tượng nghe của chúng ta có nhận thức, trình độ và xuất phát điểm rất khác nhau và đã là nghệ thuật giảng dạy thì làm gì có giới hạn. Vì thế, nên cách nói, cách trình bày của chúng ta phải làm sao cho sinh viên nắm được những vấn đề cốt lõi nhất, làm sao cho sinh viên nắm được cách tiếp cận vấn đề, phương pháp giải quyết vấn đề và phân tích được kết quả trong mỗi chương, mục và toàn học phần.

Đổi mới phương pháp dạy học trên lớp như vậy là rất quan trọng. Tuy nhiên, nếu không đổi mới cấu trúc và nội dung tài liệu học tập cho sinh viên trong đó bài giảng bước đột phá đầu tiên, thì chẳng khác nào chúng ta cố hát bài hát dân ca trên nền nhạc Rock. Bài giảng phát cho sinh viên là trí tuệ tập thể của bộ môn vì thế nó phải đạt được cái tâm của nó là người thầy vĩ đại nhất của bộ môn trong việc triển khai quá trình dạy và học. Chúng ta phải tập trung đầu tư cho bài giảng vừa để giúp sinh viên tự học, vừa để nâng cao nghiệp vụ sư phạm của chúng ta. Chúng ta hãy hình dung, nếu những điều chúng ta viết ra mà sinh viên đọc không thể hiểu nổi, không biết chúng ta định thể hiện điều gì của học phần thì việc viết ấy sẽ trở thành vô ích, lãng phí thời gian của chúng ta và gây tổn kém cho xã hội. Bài giảng không thể là sự chép lại hay bê tất cả những kiến thức trong những cuốn sách liên quan đến học phần và đổ vào đó một cách thiếu cân nhắc. Bài giảng sẽ trở nên thiếu ý nghĩa, nếu bài giảng viết để phục vụ thầy lên lớp giảng chứ không phải để trò tự học. Bài giảng phải là cuốn tài liệu học tập cơ bản nhất của học phần để sinh viên có thể lấy đó làm cơ sở, đi sâu, khám phá toàn bộ nội dung của học phần.

Dù đất nước còn nhiều khó khăn, chúng ta cũng không phải dạy và học như trong trường học mà Bác Hồ đã phải học. Đổi mới phương pháp dạy và học là nhiệm vụ to lớn lâu dài của cả Nhà trường trong đó người thầy đóng vai trò quyết định bởi vì chỉ có người thầy mới có thể truyền nhiệt huyết nghề nghiệp cho sinh viên, là người giúp sinh viên biết cách tự học, là người trả lời câu hỏi “Giảng những gì trên lớp?” và cùng nhau viết bài giảng cho sinh viên. **Bài giảng là trí tuệ của tập thể, là điểm nút quan trọng đầu tiên trong việc đổi mới phương pháp dạy và học, điều đó không khác gì Bác Hồ tự viết bài giảng trên bàn tay của mình.** Nếu chúng ta viết được bài giảng phù hợp được với năng lực tự học của sinh viên, thì những vấn đề đặt ra: “Sinh viên phải tự học như thế nào?”, “Giảng những gì trên lớp?” ngay cả với các thầy cô mới vào nghề cũng sẽ được giải quyết thấu đáo.